

дарний сотник УСС І.Цепка. очевидно, що цей текст був відзеркаленням тогочасної суспільно-політичної, моральної та світоглядної проблематики України.

Ігнорування співзвучної сьогоденню частини вертепу перетворює його в формальне дійство, яке не здатне доповнювати світоглядний вакуум, а лише створює розважально-споживацький настрій. Водночас ігнорування “священної” частини, що прославляє народження Світла-Добра-Спасителя теж руйнує величезні культурно-світоглядні пласти.

Нами було проведено невелике опитування. Із варіантів відповідей на запитання “Що таке вертеп?": – данина традиції; театральне дійство; ритуальне дійство; осмислення космічних, етичних, божественних законів? 90% опитуваних відповіли: данина традиції. Такі відповіді, хоч і не можуть претендувати на всеохопність, проте змушують замислитися: ролі осмислення етичних, божественних, космічних законів, на сьогоднішній день, вертеп не виконує. Така ситуація не може вважатися позитивною, адже традиція – це тільки форма фіксації якогось глибинного змісту. Його втрата рівноцінна втраті власного ества.

Вертеп потрібен нам не лише для того, щоб віддати дань традиції, а насамперед для того, щоб осмислити і вирішити свої проблеми через призму сакральних понять.

1. Шикало О. Вирій народної культури. Рад. школа. – 1990. – № 12. – С.44.

2. “Обычаи, поверья, кухня и напитки малороссіянъ. Извлечено изъ нынѣшняго народнаго быта и составлено Николаемъ Марлевичемъ” – Кієвъ, 1860.

КУЛЬТУРА ОСОБИСТОСТІ УКРАЇНЦЯ: КРИТЕРІЙ ВИЗНАЧЕННЯ ЇЇ РІВНЯ

Мирослава Кулеша,

IV курс, педагогічний факультет.

Науковий керівник – *Яковичин В.М.*,
кандидат історичних наук, доцент.

Проблема з'ясування критеріїв культурного життя людей завжди вимагала ґрунтовного і об'єктивного вивчення. При цьому обов'язковим було врахування приналежності українського народу до однієї із світових культур та визначення характерних особливостей і ціннісних орієнтацій її менталітету. На сьогоднішній день у світі існує безліч культурологічних моделей та концепцій, але найбільш відомою є поділ їх на Східну і Західну. Це так звані “індивідуалістичні” і “колективістські” культури, де в системі цінностей на перше місце ставиться або індивідуальний контроль (особисті досягнення), або обов'язки суспільної єдності. Україні ж, як євразійській державі, притаманний синтез двох культур: “поряд із

повною до основних прав людини існує і турбота про благополуччя сім'ї та суспільства" [1]. Це, за Д.Майерсом, "комунітаріаністична" культура. До того ж висока "кордоцентричність", демократичність мислення, "актеїзм" – поклоніння Природі та Землі-матері, щира релігійність формують своєрідну гуманістичну національну культуру. Оскільки кожна людина – це суб'єкт культури, то чітке знання рис культурної особистості є важливим елементом високорозвинутого суспільства.

Опитування сучасної молоді дає підстави стверджувати про існування двох великих груп критеріїв культури українця: внутрішню і зовнішню. Більша частина реципієнтів ставила на перші місця внутрішні критерії (вихованість, мораль, духовність). Друге місце посідає освіченість, знання національної мови та вміння спілкуватися з оточуючими (60 %). Роль дотримання звичаїв і традицій свого народу відзначила шоста частина опитуваних. Стільки ж вважають обов'язковим наявність в людей загальної обізнаності у всіх сферах суспільства.

До зовнішніх критеріїв визначення рівня культури молодь відносить манери поведінки, зовнішній вигляд людини (одяг, постава, хода), відсутність шкідливих звичок, активне культурне життя (відвідування театральних вистав, музеїв, читання класичної літератури тощо).

Особлива увага у такому розподілі приділяється вихованості людини, її моральному, фізичному та розумовому оформленню як особистості. Виховання у вільній державі сприяє вільному баченню і світосприйняттю, а значить правдивому визначенню національного виховного ідеалу. Взірець виховання – це взірець культурної людини, це "найвища мета, до якої прагнуть люди і яка керує їхньою діяльністю" [2]. Людина не є засобом для чогось чи когось, а самоціллю власної діяльності. І таке досягнення мети можливе тільки через духовність та дотримання принципів моралі. Відомий вчений А.Карась вважає, що "за відсутності свідомої моральної поведінки, заснованої на понятійному мисленні (стан первісних суспільств), у культурологічних орієнтаціях панує безсвідомо традиційна поведінка і репродуктивне мислення" [3]. Духовна ж реальність культури проявляється світоглядними утвореннями у формах віри та сподівання на краще майбутнє. Ще в давнину античний філософ Сократ вважав, що наймудріші і найсильніші народи є водночас найбільш релігійними. Українська культура завжди була високорелігійною, але сьогодні, як про це свідчать матеріали дослідження, ця тенденція дещо знизилась. Причини слід шукати як в швидкому темпі життя, постійній зайнятості зовнішніми проблемами, так і в зниженні рівня емоційного спілкування, перевазі матеріального авторитету над духовним. Ось чому однією з потреб сьогодення є ліквідація в суспільстві дефіциту доброти, любові, взаємоповаги, честі і совісті.

Тісний зв'язок духовності і знання батьківської мови вдало розкриває В.Сухомлинський, говорячи, що "мовна культура людини – це

дзеркало її духовної культури” [4]. Багатство мови сприймається тоді, коли вона живе реально, тобто, функціонує на всіх рівнях культури. Це саме слід сказати і про освітню діяльність, де знання подаються як певна цілісна система. Поза освітою неможливо зрозуміти причинності духовної діяльності і менталітету української культури.

Розглядаючи другу групу критеріїв визначення рівня культури українців, найперше виділяють зовнішній вигляд людини і правила етикету. Вони існували з моменту включення людини в суспільні відносини, доповнюючись і вдосконалюючись. Знання цих правил, постійне застосування їх на практиці сприяє підвищенню культурного мислення і життя людей.

Вище названі критерії – це розгорнуте бачення сучасною українською молоддю своєї культурної еліти, свого ідеалу. Сьогодні важко беззаперечно визначити всі риси культурного українця, тому це питання пошуку залишимо для наших нащадків. Та все ж при аналізі емпіричних даних дослідження можна зробити такі висновки:

а) культурний українець – досвідчена особистість, в якій турбота про батьків стоїть на одному шаблі значимості з волелюбством і почуттям власної гідності;

б) така людина вихована, глибоко релігійна, освічена, патріотично настроєна;

в) відсутність національного нігілізму дозволяє їй вільно володіти батьківською мовою на всіх рівнях культурного життя;

г) зовнішній вигляд українця та манери поведінки диктуються загальними правилами етикету, враховуючи національні традиції і віяння сучасної епохи. Прикладом може стати традиційна пошанна форма звертання до батьків.

Такий відносний ідеал українця є наслідком прагнення молоді гуманізувати суспільство, утвердити духовні почуття власної значущості, незалежної думки, культурне життя особистості.

1. Майерс Д. Социальная психология, Перев. с англ. СПб.- Питер Ком, 1998;
2. Стельмахович М.Г. Теорія і практика українського національного виховання... – Івано-Франківськ, 1996;
3. Карась А. Душа культури і дух мислення // Записки наукового товариства ім. Т.Шевченка. – Т.СХХІІ. – 1991;
3. Сухомлинський В.А. Серце віддаю дітям. – Київ, 1988.